

Afspraken rond God: Apocalyps als moment van onderscheiding

Lezing

Maar in de dagen van de verdrukking zal de zon verduisterd worden en de maan geen licht meer geven, de sterren zullen uit de hemel vallen en de hemelse machten zullen wankelen. Dan zal men de Mensenzoon zien komen op de wolken bekleed met grote macht en luister. Dan zal Hij de engelen eropuit sturen om zijn uitverkorenen uit de vier windstreken bijeen te brengen, van het uiteinde van de aarde tot het uiteinde van de hemel.

Leer van de vijgenboom deze les: zo gauw zijn takken uitlopen en in blad schieten, weet dan dat de zomer in aantocht is. Zo moeten jullie ook weten, wanneer je die dingen ziet gebeuren, dat Hij in aantocht is en heel dichtbij. Ik verzeker jullie: deze generatie zal zeker nog niet verdwenen zijn als deze dingen gebeuren. Hemel en aarde zullen verdwijnen, maar mijn woorden verdwijnen nooit. Niemand weet wanneer die dag of dat moment zal aanbreken, de engelen in de hemel niet en de Zoon niet, alleen de Vader.

Pas op, wees waakzaam, want jullie weten niet wanneer die tijd zal komen.

(Marcus 13, 24-33)

Overweging

Vorige week besloten we de cyclus 'Dood & Leven'. En volgende week begint de Advent. In de jaarplanning van De Lier hadden we dus nog één zondag over, ... helemaal aan het staartje van het liturgische jaar. In deze viering sluiten we aan bij de thematiek van de lezingen uit het najaar. In deze viering hernemen we even de lezing van vorige week uit het officiële leesrooster.

In de herfst, vanaf Allerheiligen lezen we over de zogenaamd 'laatste dingen'. En volgende week begint dan de Advent met het verlangen naar iets 'nieuws'. *"Blijf niet staren op wat vroeger was, er begint iets nieuws"*. Die cesuur (jaareinde met de laatste dingen enerzijds & Advent, tijd van verlangen anderzijds) zet ons echter op het verkeerde been. We lezen deze teksten beter als we ze lezen als aankondiging van de Advent.

De lezing van daarnet zit, voor hedendaagse mensen, vol met vreemde beelden. Bij Marcus situeert deze tekst zich nèt voor het begin van het lijdensverhaal. Jezus bevindt zich, samen met zijn leerlingen voor de tempel. Marcus moet er al weet van hebben gehad dat die tempel vernietigd zal worden.

En met zijn lijden, dood en opstanding in gedachten laat Marcus Jezus hier een rede uitspreken ... de zogenaamd eschatologische rede. Eschatologie betekent 'de leer van de laatste dingen'. De historische Jezus zal, net als veel van zijn tijdgenoten (en ook de evangelist Marcus enkele decennia later), misschien wel gedacht hebben dat de 'eindtijd' niet veraf was. In letterlijke zin hebben zij zich vergist. Maar de eigenheid van Jezus' prediking gaat niet over het einde van de tijd, maar het gaat over waar het uiteindelijk op aan komt.

In de tijd van Jezus waren er ongetwijfeld veel mensen die dachten dat het einde van de tijd nabij was. Dit wordt uitgedrukt in apocalyptische beeldspraak. In het Eerste en Tweede Testament vinden we meerdere dergelijke apocalyptische teksten. Het Griekse woord *apokálypsis* betekent onthulling of openbaring. Op het eerste gehoor lijkt wát onthuld wordt duister en onheilspellend.

Er gaat ook een zekere fascinatie uit van de apocalyptische beeldtaal. Onze verbeelding wordt gevoed door sculpturen, schilderijen en films (zoals 'Apocalyps now' van Francis Coppola), waarin een hele wereld ten onder gaat. Actueler non-fictie beeldmateriaal (gewelddadige conflicten, natuurrampen, ...) overtreft deze verbeelding ruimschoots.

Maar nieuwsgierigheid of angst vormen niet de juiste houding bij het beluisteren van de Schrift. In het laatste vers van de lezing wordt opgeroepen tot waakzaamheid. Waakzaamheid veronderstelt de nuchterheid van de liefde. Waakzaamheid houdt ook in: je niet laten leiden door sensatiezucht. *"Niemand weet wanneer die dag of dat moment zal aanbreken"*. We hoeven er dan ook niet verder over te speculeren!

Het is meer in de geest van de Bijbel als geheel om de nadruk te leggen op de hoopvolle ondertoon van de teksten. We verlangen naar en hopen op een einde aan de tijd van onderdrukking en onrecht. We mogen dit lezen als troostend en bemoedigend, als aansporing om te leven als hoopvolle mensen.

Hoop is een verwachting die boven de rede uitgaat en het karakter heeft van het *'en toch ...'*. *"Hoop is niet hetzelfde als optimisme"* lezen we in een gedicht toegeschreven aan Václav Havel.¹ *"(...) Het is evenmin de overtuiging dat iets goed zal aflopen. Wel de zekerheid dat iets zinvol is, afgezien van de afloop, het resultaat."* Hoop maakt het mogelijk het uit te houden en te leven als verantwoordelijke mensen, trouw aan de aarde. Dietrich Bonhoeffer merkte op dat alleen wie deze wereld liefheeft mag geloven in een nieuwe wereld.

De evangelietekst van vandaag is een fragment uit de langste redevoering van Jezus uit het Marcusevangelie: een duiding bij het lijdensverhaal. Hierin horen we, misschien verrassend, niet over een mogelijk oordeel. Toch niet in de betekenis van 'veroordeling'. In het Nederlands en in het nieuwtestamentisch Grieks hebben de woorden 'oordelen' en 'oordeel' betekenissen die elkaar niet volledig dekken. 'Oordeel' (*krisis* in het Nieuwe Testament) wordt spontaan begrepen als 'vonnis', 'veroordeling'. *Krisis* komt echter van een werkwoord dat 'onderscheiden, scheiden, evalueren, afwegen' betekent.

De zon verduistert, de maan zal geen licht meer geven en sterren zullen uit de hemel vallen. Vanuit hedendaags standpunt is het zo gek niet hierbij te denken aan milieurampen en klimaatverandering. In Bijbelse tijden was de natuur echter eerder bedreigend dan bedreigd. De hemellichamen zijn dus vermoedelijk metaforen voor allerlei, kleine en grote, vormen van gewelddadige heerschappij (zoals de Romeinse bezetting in de tijd van Jezus en de Romeinse wereldheerschappij enkele decennia later in de tijd van Marcus, ...en dit mogen we verder actualiseren). De komst van het rijk Gods wordt voorafgegaan door de ineenstorting van politieke, economische en culturele bouwwerken van mensen. Maar hier geldt, zoals elders in de Schrift, dat zij bezwijken onder hun eigen geweld.

Kunnen wij onderscheiden in ons leven, in onze tijd wat zal 'zwichten en verwaaien? Wat op het licht niet is geijkt?"

Het vraagt zeker wat verder vertaalwerk om de eschatologische taal van Jezus en de oerkerk te kunnen begrijpen. Maar we kunnen ons wel iets voorstellen bij de gedachte dat gewelddadige systemen (in het klein of in het groot), vroeg of laat, zelfvernietigend zijn. Dit kan pijnlijk zijn, maar het is uiteindelijk ook bevrijdend.

¹ De weg van de hoop - <https://www.sgtrs.nl/documenten/nepgedicht-de-weg-van-de-hoop-van-vaclav-havel/>

Maar ... het verschijnen van het rijk Gods is, in de prediking van Jezus, onderscheiden van het ineensstorten van gewelddadige verhoudingen en structuren. Het eigene aan de prediking van Jezus is dat het rijk van God nu al onvoorwaardelijk is aangebroken: *“blinden zien en lammen lopen (...) en aan armen wordt de Blijde Boodschap verkondigd.”* (Mat. 11,5) Ook al is het nu nog klein en broos, het laat zich niet tegenhouden. *“Leer van de vijgenboom: zie hoe zijn takken zacht worden en beginnen uit te botten, ja hoe de zomer in aantocht is!”* De boodschap van Jezus is geen onheilsboodschap maar ‘evangelie’: goed nieuws. In de wereld is iets goeds aan de gang. Ik kan hieraan meedoen en toch hangt het niet alleen van mij af.

Dat goede nieuws kunnen we niet triomfalistisch verstaan. Een geboorte gaat gepaard met barensweeën. Iedereen met open oren voor het, vaak geluidloze, hulpgeroep van mens en planeet ervaart dit aan den lijve. Als je het Marcusevangelie als geheel beluistert merk je dat de evangelist wil duidelijk maken dat de Messias wel degelijk die gekruisigde, schandalig geëxecuteerde mens is.

Vandaag worstelen we met dezelfde vragen: Waarom? Hoe lang nog? God weet komt het goed? En toch ... er blijft het woord: *“Heb elkaar lief”* (Joh.15,16). In al zijn eenvoud en kwetsbaarheid heeft dit woord niets aan gezag ingeboet. Alle duisternissen van deze eeuw hebben het niet overmeesterd.

Tommy Vandendriessche
De Lier, 21 november 2021